

ΎΛΩΝ των Ορθοδόξων

ασφαλώς και χαρακτηρίζεται από μία συμβολικότητα-ασφαλώς και συνοδεύτηκε κατά καιρούς από ορισμένες έκτακτες διοικητικές αρμοδιότητες. Αλλά αυτά δεν σημαίνουν ότι είναι απλά ένας τίτλος, ότι η τιμή που υποσημαίνει είναι ψιλή φιλοφρόνηση, ότι η συμβολικότητα που τον χαρακτηρίζει είναι επουσιώδης, ότι οι έκτακτες αρμοδιότητές του είναι περιστασιακές ή πρόσκαιρες. Τουναντίον, ο όρος «Οικουμενικός» είναι όλα αυτά μαζί υπό μία πολύ ουσιαστική έννοια – μία έννοια περιεκτική, πληθωρική και *πραγματική*. Η έννοια αυτή είναι η έννοια της ελληνικότητας. Για να το θέσω όσο πιο απερίφραστα γίνεται, η οικουμενικότητα του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως είναι η ελληνικότητά του! Εάν το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως δεν ήταν ελληνικό – και μάλιστα το πιο ελληνικό από τα Πατριαρχεία και τις κατά τόπους αυτοκέφαλες Ορθόδοξες Εκκλησίες – δεν θα μπορούσε να είναι *πράγματι* οικουμενικό· θα ήταν μονάχα *ονόματι* και *θέσει* οικουμενικό! Μπορεί να ακούγεται παράδοξος ο ισχυρισμός μου, αλλά το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως δεν μπορεί να είναι Οικουμενικό επειδή, φερ' ειπείν, είναι κατά κάποιον τρόπο πιο χριστιανικό από τις άλλες κατά τόπους Εκκλησίες. Άλλωστε, η χριστιανικότητα αφορά σε αυτή τούτη την καθολικότητα της Εκκλησίας, η οποία είναι μία και η αυτή σε κάθε τοπική Εκκλησία, μία και η αυτή δίχως αυξομειώσεις σε όλη την Εκκλησία. Εάν, λοιπόν, η χριστιανικότητα υπάρχει ως η καθολικότητα της εν Χριστώ εμπειρίας, τότε δεν μένει παρά η οικουμενικότητα να υπάρχει ως η ελληνικότητα της εν Χριστώ εμπειρίας. Η πρώτη, η καθολικότητα, είναι δεδομένη ή, αλλιώς, πραγματοποιημένη – η Εκκλησία, ευλόγως, δεν μπορεί να γίνει πιο χριστιανική από όσο ήδη είναι – ενώ η δεύτερη, η οικουμενικότητα, είναι ζητούμενη ή, αλλιώς, πραγματοποιούμενη, αφού η Εκκλησία διαρκώς καλείται να γίνει πιο ανοικτή, πιο δεκτική και πιο μεταμορφωτική έναντι της παγκόσμιας συνθήκης, τουτέστιν, όλων των λαών και των πολιτισμών τους. Η δε δύναμη ή, ακόμα καλύτερα, η δυναμική αυτής της ανοικτότητας, της δεκτικότητας και της μεταμορφωτικής προσοικείωσης δεν είναι άλλη από την ιστορικά επιβεβαιωμένη και ενσαρκωμένη χριστιανική ελληνικότητα.

Είναι εξαιρετικά δύσκολο, εάν όχι αδύνατο, να αμφισβητηθεί το γεγονός ότι η οικουμενικότητα ως ιστορικό φαινόμενο προέκυψε μέσα από τις εντάσεις που γνώρισε η κορύφωση του αρχαίου ελληνισμού. Ήταν ο τελευταίος που υπό το κράτος της υψηλής και ταυτόχρονα τραγικής του ολοκλήρωσης οδήγηθηκε στην αυθυπέμβαση ανοιγόμενος προς το Άλλο – επιτρέποντας έτσι στο τελευταίο να υπάρξει με νέους όρους. Παρόλα αυτά, η οικουμενικότητα του αρχαίου ελληνισμού δεν πρόλαβε να αναπτύξει τη δυναμική της, ενώ παράλληλα δεν διέθετε εγγενώς τη δύναμη – την ιεροφανειακή δύναμη – για να υπηρετήσει την πληθωρική και εν ταυτώ ενοποιητική μεταμόρφωση της ετερότητας. Ο νέος κόσμος που δημιουργήθηκε με τον Αλέξανδρο υπέκυψε συνεχώς στις εσωτερικές του αντιφάσεις/αντιστάσεις, ενώ το ρωμαϊκό *imperium* πολύ γρήγορα έμελλε να τροποποιήσει την οικουμενικότητα σε παγκοσμιοτητα. Εν πάση περιπτώσει, αυτό που είναι μείζονος σημασίας είναι το γεγονός ότι η αρχαιοελληνική οικουμενικότητα παρέπεμπε, εμμέσως πλην σαφώς, σε αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «υπεροχικό ελληνισμό», τουτέστιν, σε μία ελληνική αυτοσυνειδησία που θεωρούσε τον εαυτό της μέσα στον χώρο και τον χρόνο ως μία υπερβασιακή πραγμάτωση του Όντος, μία πραγμάτωση που απαιτούσε και εκζητούσε απεγνωσμένα την κοινωνία της ετερότητας. Αυτός, εν ολίγοις, είναι ο καμμός του εκτός της Εκκλησίας ελληνισμού και σε αυτόν τον καμμό ήρθε η Εκκλησία να προσφέρει

Φωτό: Τάσος Ζερβόπουλος

απλόχερα την πληρότητα της εν Χριστώ εμπειρίας της υπό το πρίσμα και επί τη βάσει της κατ' εξοχήν ετερότητας έναντι του αρχαίου ελληνικού κόσμου: του εβραϊκού! Με το να γίνει εντός της Εκκλησίας ο αρχαίος ελληνισμός κοινωνός της εν Χριστώ εβραϊκής ιστορικότητας αναδείχθηκε χριστιανικός ελληνισμός, γνωρίζοντας εκ νέου – αλλά αυτή τη φορά άπαξ διά παντός – την ολοκλήρωσή του χάρη στην πλήρωση του οντολογικού του καμμού. Ως εκ τούτου, η οικουμενικότητά του δεν συνιστούσε πια απλώς ένα άνοιγμα στο Άλλο που επέτρεπε στο τελευταίο να υπάρξει με νέους όρους, αλλά συνιστούσε την ίδια την πράξη της υποστασιοποίησης του Άλλου μέσα από την κένωση του Ιδίου. Αυτό ακριβώς είναι το εν Χριστώ θαύμα του ελληνισμού που τελεσιουργήθηκε διά μέσου του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην περίπτωση των Βουλγάρων, των Ρώσων, των Σέρβων και όλων των Εκκλησιών στις οποίες απένειμε αυτοκεφαλία· αυτό είναι το θαύμα που τελεσιουργείται ήδη έναν αιώνα με την αποστολική μαρτυρία του Οικουμενικού Πατριαρχείου προς όλους τους Χριστιανούς, προς όλους του ανθρώπους ευσέβειας και καλής θέλησης, αναφορικά με την κοινή ευθύνη όλων μας απέναντι στα κατεπείγοντα πρόβληματα σύμπασας της Οικουμένης.

Ασφαλώς και υφίσταται εντός της Εκκλησίας μία ελληνικότητα, μία χριστιανική ελληνικότητα, που είναι καθαρώς πολιτισμικής τάξεως – για παράδειγμα στις ελληνόφωνες κατά τόπους Εκκλησίες. Αυτή, όμως, η χριστιανική ελληνικότητα δεν είναι η κατ' εξοχήν χριστιανική ελληνικότητα, αλλά μονάχα μία αμυδρή αντανάκλασή της. Εντός της Ορθοδοξίας η χριστιανική ελληνικότητα υπάρχει κατά πολλές εκδοχές, από τις πιο παχυλές έως τις πιο λεπτοφείς, από τις πλέον εμφανείς έως τις πλέον κρύφιας και, τέλος, από τις ιδιαζόντως ιδεολογικές έως τις ιδιαίτερες μυσταγωγικές. Η παχυλή χριστιανική ελληνικότητα – ίσως θα έπρεπε να πω, καλύτερα, ελληνική χριστιανικότητα – δεν ενδιαφέρει παρά ως μία, σεβαστή ομολογουμένως, ανάμεσα στις πολλές κατά τόπους παραδόσεις εντός της Ορθοδοξίας – μία δίπλα στη Ρωσική, τη Σερβική, τη Βουλγαρική, την Αραβική, τη Γεωργιανή και όποια άλλη χριστιανικότητα. Αυτές οι κατά τόπους παραδόσεις συνιστούν την ποικιλία και την ιδιαιτερότητα εντός της Ορθοδοξίας. Η πιο λεπτοφής, όμως, χριστιανική ελληνικότητα είναι ο κοινός «γλωσσικός κώδικας» που όλοι οι Ορθόδοξοι μοιράζονται στο επίπεδο της ιστορικής τους εμπειρίας· είναι αυτό που τους συγκροτεί ως μία ενιαία ιστορικότητα,

ως ένα διακριτό ιστορικό φαινόμενο. Κι όλοι, βέβαια, οι Ορθόδοξοι γνωρίζουμε ότι ο κοινός μας ιστορικός παρονομαστής δεν είναι ρωσικός, σερβικός, βουλγαρικός, αραβικός, γεωργιανός ή όποιος άλλος... Αλλά η αλήθεια δεν σταματά στο σημείο αυτό. Υπάρχει και η πλέον πνευματική, η πλέον κρύφια, η πλέον μυσταγωγική χριστιανική ελληνικότητα που ως *άλλη, καινή* και *έσχατη* προθετικότητα εντός του ιστορικού απεργάζεται τη μεταμορφωτική προσοικείωση όλων των εκφάνσεων της Οικουμένης στην προοπτική της Βασιλείας του Θεού. Αυτής της χριστιανικής ελληνικότητας – ως του ενεργήματος μέσω του οποίου σαρκώθηκε και συνεχίζει να σαρκώνεται ιστορικά η βούληση της Υπερθέου Τριάδος – διάκονος ακραϊφής αναδείχθηκε το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Αυτήν την ελληνικότητα, την υπερ-ελληνικότητα, την *ελληνικότητα-πέραν-του-ελληνικού*, την εν καταφάσει και αποφάσει υπεροχικώς εξελληνίζουσα καθολικότητα, διά μέσου της οποίας η Εκκλησία οικειώνεται έτι και έτι την Οικουμένη, είναι που μας έχει διδάξει το Χριστοπρεπώς κλώμενο και μη δαπανώμενο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως!

Επίλογος

Με το παρόν κείμενο θέλησα απλά να καταθέσω κάποιες απόψεις σχετικά με τα διάφορα που ακούγονται τελευταίως εν αναφορά προς την οικουμενικότητα του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Θέλησα να δείξω ότι υπάρχει κι άλλος τρόπος θεολογείν περί της οικουμενικότητας πέρα από τα συνήθη και εν πολλοίς αυτοανακυκλούμενα «νομοκανονικά» κριτήρια ή ορισμένες «συστηματικές» και κάπως επισφαλείς Τριαδολογικές θεωρήσεις. Το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, ακριβώς ως Οικουμενικό, μπορεί να χαρακτηριστεί ως πρώτο, ως κέντρο, ως κεφαλή, ως θεμέλιο, κοκ, άλλα το μείζον εν προκειμένω είναι το ερώτημα: υπό ποία έννοια και με ποιες συνέπειες; Απαντώ απερίφραστα: υπό την έννοια μιας ιστορικά σαρκούμενης θεολογίας και με συνέπειες τη δημιουργία μιας ελληνοειδούς ιστορικότητας που δεν σταματά να τροφοδοτεί και να τροφοδοτείται από την εν Χριστώ μεταμορφούμενη Οικουμένη. Και για να κλείσω ακόμα πιο απερίφραστα, τη ρότα σε αυτό το εσχατολογικό ταξίδι της Εκκλησίας ο Παράκλητος τη χαράζει αιώνες τώρα... και τη χαράζει μέσω του αγαπτικού και κενωτικού ήθους της εν Κωνσταντινουπόλει Μητρος Εκκλησίας!